

יהו זהירים ברשות'

Category: ויקרא, קדושים

כיצד עלינו להתייחס ללחצים מצידה של המעצמה הגדולה, ומה משמעותם הפנימית של דברי המשנה 'הו זהירים ברשות', הרלוונטים לכל אחד מאיתנו.

גם ה' יכול לעזור

השבוע אנו עסוקים באיום של ארה"ב שהיא תעצור את משלוחי הנשק לישראל אם ישראל תתעקש להיכנס לרפיח.

מסופר על זוג כפריים שבאו אל הרבי מקוזניץ להתברך. הם הניחו מטבע כסף על השולחן (כמו שה' נהוג אצל אדמו"רים מחסידויות אחרות, לא בחב"ד) וסיפרו לו שאירעה אצלם גניבה והם איבדו רכוש רב. לכן הם באו אל הצדיק כדי שבכוחותיו הרוחניים ידאג לכך שיחזירו להם את הגניבה.

ענה להם הצדיק: "אני לא יכול לעזור לכם". חשבו אותם יהודים פשוטים שכנראה הרבי רוצה יותר כסף והם הניחו מטבע נוסף על השולחן. הצדיק שוב אמר שהוא לא יכול לעזור להם, והם הניחו עוד מטבע ושוב אותו סיפור (הם ממשיכים לתרום והרבי אומר להם שהוא לא יכול לעזור להם. וכך הולכים ומצטברים המטבעות על השולחן, לבסוף פקעה סבלנותה של האישה. היא אספה את המטבעות מהשולחן ואמרה לבעלה: "נלך מכאן, גם הקב"ה יכול לעזור לנו"?)

אמר להם הצדיק: "עכשיו תבוא לכם הישועה! אני לא יכולתי לעזור לכם מכיוון ששכחתם את הקב"ה ותליתם את כל תקוותיכם בי, עכשיו כשנזכרתם בקב"ה תראו בקרוב את ישועת ה'".

זה בעצם הסיפור של השבוע. עד היום סמכנו על אמריקה שתבוא להושיע אותנו, עכשיו אנו יודעים שרק הקב"ה יבוא להושיענו. זהו המפתח לקבל את ישועת ה' בקרוב.

תלמידו של רבי יהושע בן פרחיה

בשבתות שבין חג הפסח לחג השבועות נהגו בכל תפוצות ישראל ללמוד את מסכת אבות. מסכת אבות מכילה שישה פרקים, ובכל שבת לומדים פרק אחד. כל המסכתות של התלמוד דנות במותר והאסור בחיי היהודי, אולם מסכת אבות לא עוסקת בדינים ובהלכות אלא היא עוסקת במוסר היהודי. בנוסף לכך, במסכת אבות חכמים בחרו לשמר את "השתלשלות המסורה" ומי היו מקבלי התורה ממשה רבנו ועד חכמי המשנה, והם עשו את זה כך שכל שם של אחד מהחכמים שנזכר במשנה מובא מאמר בשמו.

למשל הלל הזקן: "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום". כשאנו רוצים לזכור את הלל אנו זוכרים אותו ע"י המסר שלו ואז קל יותר לזכור אותו. מוסיף הרבי ואומר שהמסרים שנאמרים בשמם של אותם תנאים זהו לא רק שפעם אחת הם אמרו אמרה חכמה, אלא שהם חיו כל ימיהם לאור אמרה זו. אלו לא היו רק דיבורים אלא זה היה צו חיים עבורם. הלל הזקן לא רק דרש "אוהב שלום ודורף שלום את הבריות ומקרבן לתורה" אלא הוא הקדיש את כל חייו לאהבת הבריות, הוא ה' דוגמא חי' לדברים אלו.

דוגמה נוספת. במשנה לפני כן נאמר: "יהושע בן פרחי' אומר הוי דן את כל האדם לכף זכות". מאחורי האימרה הזאת מסתתרת דרמה גדולה. יהושע בן פרחי' הוא לא שם כ"כ מפורסם, אבל ה' לו תלמיד מפורסם מאוד: "אותו האיש". מסופר שכשרבי יהושע בן פרחי' חזר ביחד עם 'אותו תלמיד' ממצרים לארץ ישראל. בדרך הוא התארח באכסניא אחת, ונתנו לו שם הרבה כבוד, אז הוא אמר "כמה יפה אכסניא זו". אמר לו התלמיד: "רבי עיני' מכוערות". אמר לו יהושע בן פרחי' "רשע, בזה אתה עוסק?!" והוא החרים אותו.

אותו תלמיד בא כמה פעמים לרבו והתחנן שיקבל אותו חזרה והוא לא שם לב אליו. יום אחד הוא הגיע כשרבו היה באמצע קריאת שמע, ורבו כבר חשב לקבלו, והראה לו בידו שימתין עד שיסיים את התפילה, אבל התלמיד חשב שהוא דוחה אותו. הוא התרגז והלך והשתחוה לעבודה זרה. על אף כל זאת, יהושע בן פרחי' ביקש ממנו לחזור ליהדות ענה לו 'אותו תלמיד': ממך למדתי שהחוטא והמחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה" (סנהדרין קז, ב).

אומר הרבי, שכתוצאה מהסיפור הזה יהושע בן פרחי' בא לידי מסקנה, שאילו הוא היה דן את אותו תלמיד לכף זכות הוא היה מציל אותו ובעתיד זה היה חוסך לעם ישראל צרות צרורות במשך אלפיים שנה (שיחות קודש תשל"ט ח"ג ע' 683 ועוד)

האכזבה של האברבנאל

השבת אנו לומדים את פרק ב'. במשנה השלישית נאמר: "הווי זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן, נראין כאוהבין בשעת הנאתן ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו". הרשות היא הממשל, השלטון. עם ישראל תמיד ה' צריך להתעסק עם השלטון. בא רבן גמליאל ואומר למנהיגים ושתדלנים של עם ישראל, שמתוקף תפקידם חייבים להתעסק עם "הרשות". נכון שאתם צריכים לטפח קשרים איתם כי עם ישראל זקוק להם, אבל יחד עם זה אל תסמכו עליהם, כי כשהם צריכים אתכם בשביל בחירות או כל דבר אחר, הם מאוד נחמדים אבל ברגע אחד חלילה הכל יכול להתהפך.

הדוגמה הראשונה לכך היא אצל יוסף הצדיק. יוסף הציל את מצרים מרעב. לולא יוסף מצרים היתה נכחדת ברעב. בנוסף לכך, הוא הפך אותה למעצמה עולמית. ומה הוא קיבל בתמורה לכך: "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". מסביר רש"י "עשה עצמו כלא ידע". זה לא משנה אם זה היה אותו פרעה שלפתע שכח את כל מה שעשה יוסף עבור מצרים, או שזה באמת

היה מלך חדש שהתעלם מההיסטוריה שהיתה ידועה לכל.

הדוגמה הבאה היא מלפני חמש מאות שנה. בספרד חי יהודי בשם דון יצחק אברבנאל. הוא היה רב גדול בתורה שכתב פירוש מקיף על התנ"ך, וביחד עם זה הוא שימש כאחראי על כל ענייני הכספים של ספרד. הוא היה עשיר גדול והוא העניק הלוואות בהיקף של מיליונים לאוצר המדינה, עד כדי שהוא נהיה נציגה האישי של מלכת ספרד בכל ענייני הכספים שלה.

ואז בלי הודעה מוקדמת, ניתן צו מלכותי לגרש את כל היהודים מספרד. בערב תשעה באב של שנת 1492. הצו פורסם ב-29 באפריל וניתנה ליהודים הברירה להתנצר או לעזוב עד ל-31 ביולי 1492. דון יצחק אברבנאל ניסה לעשות הכל כדי לשנות את הגזירה. הוא נפגש עם המלך שלוש פעמים, הוא הציע לתת כמה כסף שיידרש כדי לבטל את הגזירה, אבל המלך בהשפעת אשתו המלכה (שאברבנאל היה האיש שעליו היא סמכה בכל ענייני הכספים) לא היה מוכן לוותר, וכך מאות אלפי יהודים היו צריכים לעזוב את ספרד ולנדוד למדינות אחרות. הדוגמאות הללו מזכירות לנו שוב ושוב, שצריך להשתדל ולבנות קשרים, אבל לסמוך אפשר רק על הקב"ה.

המוח והלב שליטי האדם

אבל כאן מגיעה השאלה שהרבה יהודים שלומדים את המשנה שואלים את עצמם. לכאורה ההוראה "הו זהירין ברשות" נוגעים רק למנהיגי הקהילה ולעסקנים שבכל עיר, אבל איך המשנה הזאת רלוונטית ליהודי פשוט שלומד בשבת אחה"צ את פרק ב' בפרקי אבות?

מסביר הרבי בשיחה (שיחות קודש תשל"ט ח"ב ע' 637 ואילך) שה"רשות" גם מרמזת לאותה "רשות" השולטת על האדם עצמו. חז"ל מתארים את גוף האדם כ"עיר קטנה" שעליה נלחמים שני צבאות, וכל אחד מנסה לכבשה. מצד אחד היצר הרע שמנסה לשדל את האדם לעשות מה שטוב ונוח לו, ואילו היצר הטוב מנסה לשכנע אותו להיות קצת יותר רוחני, ושניהם נלחמים על האדם.

מי מחליט מה יעשה האדם? ישנם שני שליטים, השכל והלב. השכל אומר לאדם מה נכון לעשות ומה לא נכון, אבל השכל לבד לא מספיק כי אדם שמשתמש רק בשכל יכול להפוך לאדם קר כקרת, ולכן ביחד עם השכל יש לאדם את הלב כדי להחיות את השכל. דהיינו, זה צריך להיות שכל כזה שיוליד רגשות כמו אהבת ה', שהיא מתחילה בשכל ומשם נולדת הרגש של אהבה בלב.

כל אדם מכלכל את צעדיו לפי ההחלטה של שני השליטים, השכל שבראש והרגש שבלב. באה המשנה ואומרת תהיה זהיר עם השליטים שלך. לפעמים השכל של האדם יכול לשכנע אותו שהדבר שהוא עושה הוא חיובי מאוד, והוא עיוור לכך שהוא עושה את הדבר הזה לא בגלל הסיבות הנאורות שהשכל מציע, אלו הם בסך הכול תירוצים כדי לחפות על אינטרס אישי, וזהו המניע האמיתי למעשיו, דהיינו, השכל יכול להוליך את האדם לאבדון עם תירוצים מפולפלים.

אותו דבר זה נכון בקשר ללב. אנשים מלאים רחמים לקבוצה הכי אכזרית שקיימת היום בעולם.

הם בטוחים שהם עושים את המעשה ההומני הנעלה ביותר כשהם מפגינים למענם, ובעצם הם עושים את הדבר האכזרי ביותר, וכפי שחז"ל אומרים "כל שנעשה רחמן על האכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים". (מדרש תנחומא)

אומרת לנו המשנה "הו זיהירם ברשות", אל תיתן לשכל וללב שלך להוליך אותך שולל שהנה אתה עושה מצוה, אלא אדם חייב לבדוק את עצמו, האם הוא אובייקטיבי בהחלטות שלו. אחת הדרכים הכי אפקטיביים לעשות את זה נכתב בפרק א' של פרקי אבות: "עשה לך רב". כל יהודי צריך שיהיה לו רב. הרבי הורה שלכל יהודי צריך להיות רב אישי, וכל פעם שיש לו דילמה מהו הדבר הנכון לעשות שיפנה לרב האישי שלו וישאל לדעתו.

הרבי גם הסביר מה עומד מאחורי הרעיון הזה. חז"ל אומרים "אדם קרוב אצל עצמו" (סנהדרין ט,ב). במילים פשוטות אדם לא יכול להיות אובייקטיבי בדבר שנוגע לו, ולכן כשהוא עומד בפני החלטה אישית הדבר הטוב ביותר הוא שיציג את השאלה בפני אדם אחר שאין לו אינטרס אישי והוא לא נוגע בדבר, והוא יעזור לו לעשות את הדבר הנכון. לא משנה אם "הרב" שלו גדול ממנו או קטן ממנו, העיקר זה שהוא לא יהי' הרב של עצמו.

רבותיי. הדבר הנכון לעשות בימים אלו, זה להתחזק בביטחון בה' שישמור עלינו ויגן עלינו ובקרוב ממש יביא לנו את משיח צדקנו בקרוב ממש.

(מבוסס על השיעור "תובנות לחיים" לפרקי אבות)